

riculum animarum, & hæc omnia confirmantur, ex c. placuit x. q. 1., ibi Episcopi per Diocesim ambulantes, primum discutiant clericos, quomodo ordinem Baptismi teneant, vel Missarum, & qualiter quæque officia in Ecclesia peragant &c., servanda tamen est prudentia ab inquirente, quam notat Diana p. 3. tract. 2. resol. 42. 20 Sequitur sextò, quod non obediens editis Inquisitorum præcipientibus denunciare hæreticos, vel de hæresi suspectos, negligentia culpam mortalem incurrant, tñ quia agitur de bono communi, tum quia in re gravi, dum agitur de grandi periculo animarum, tum quia præcipitur sub pœna excommunicationis, quæ semper supponit peccatum grave, quod commensuratur penæ.

21 Sequitur septimò, ex eodem capite, quod negligentes, denunciare, & revellare Episcopo præcipienti per monitoria, eos qui detineant res, bona, scripturas alienas &c. de quibus in Edicto &c., etiã occultas, tacendo, incurrant peccatum mortale, tum quia agitur de re gravi, prout in Trid. sess. 25. c. 3., ubi Barbosa num. 15., tum quia obligatio est sub pœna excommunicationis.

22 Sed quia diximus in prima parte hujus tractatus, quod negligens non est, qui potest aliqua excusatione legitima se tueri, idè excusationes, quæ aut solent, aut possunt afferri ab interrogatis, sunt hic attentè examinandæ, quia agimus de re satis gravi, practica, & quotidiana.

23 Et ut incipiam ab Urgentiori. Prima est exceptio secreti naturalis, quod etiã potest conjungi cum Juramento; casus accidit in quodam concionatore misso ab Episcopo, ad habitatores montium, inter fines suæ diocesis, qui sub naturali secreto, & expressa promissione de non revellando, novit quod Parochus ejus loci, ardebat amore, & inhonesta concupiscentia cujusdam scemina de sua Paretiã; reversus autem ad Episcopum, interrogatus fuit an cuncta benè se haberent? maximè, quoad regimen spirituale? anceps autem diù stetit Concionator; An taceret, an revellaret Episcopo, quæ novit de Parocho sub naturali secreto; nam revellando dubitabat, se violare Jus naturæ, quod ex Fide data, videbatur magis urgere, quàm Præceptum Episcopi, quia præceptum hominis,

non potest tollere Jus naturæ, quod altioris ordinis, & fortius est: E contra verò agebatur de salute animæ, tum Parochi, tum Mulieris, tum aliorum de Parochia, quia Parochus, non officium Pastoris, sed lupi, rapinam exercere moliebatur, quod & in scandalum grave aliorum poterat vergere, quod autem lupus præsit Ovis, nullo Jure ferendum.

24 Cum distinctione autem solutio adhibenda est; vel Episcopus, aut quilibet alius Superior exquirebat ad pœnam inferendam, & tunc (excepto crimine hæresis, quæ est crimen læsæ Majestatis divinæ, & crimine læsæ Majestatis humanæ) non licet violare secretum, nisi procedat servato Juris ordine; vel exquirebat, non ad pœnam, sed ut Pastor, & Pater ad procurandam salutem animarum; tunc tenebatur Episcopo revellare, non obstante secreto; ratio optima est quia illud secretum cum sit ordinis naturæ, non potest obligare in præjudicium animarum, quæ altioris sunt ordinis, & intrat quod dicunt Doctores, quod si quis novit sub secreto proximum brevi occidendum, tenetur quamprimum revellare, ut saluti proximi consulatur; tum quia agebatur, etiã de bono communi ovium eidem Parocho subiectarum, quæ poterant perire, vel propter scandalum, vel propter sollicitationem &c., & tunc duo consideranda sunt Jura naturæ; primum respiciens bonum privatum Parochi, ne infamiam patiat; secundum respiciens bonum commune totius Populi, vel etiã respiciens bonum privatæ illius scemina, in cujus concupiscentiam ardebat Parochus, & in hoc casu certum est, quod jus naturæ respiciens bonum commune, & jus naturæ respiciens bonum proximi innocentis, nempe illius scemina, fortius erat, & consequenter excedebat Jus naturæ respiciens bonum Parochi, ad notata per Navarum in summa c. 28. num. 42. 48. 49., & post plures alios Gutierrez 99. Canon. lib. 1. c. 11. num. 47., & seqq., & est tex. in c. hoc videtur dicere 22. q. 5., ibi, quia non expressit, cui hoc indicandum sit, an Sacerdoti cuiquam, qui non solum eum persequi non potest, irrogando supplicium, sed etiã orare pro illo potest, videtur mihi, quod se homo solvat à peccati Vinculo, si indicet talibus, qui

qui magis possunt prodesse, quàm obesse perjuro, sive ad corrigendum eum, sive ad Deum placandum, si & ipse confessionis adhibeat disciplinam, & affert rationem glos. ibidem in V. prodesse, quod qui dicit, talibus qui possunt prodesse non obesse, non dicitur prodesse per tex. in c. si Peccaverit 2. q. 1.

25 Ex quibus colligas, quod qui novit sub secreto, etiã cum Juramento de non revellando, adhuc tenetur revellare Episcopo Inquirenti, non ad pœnam, sed ad correctionem, vel ad bonum commune, quia fortius est Jus naturæ obligans ad bonum commune, & ad salutem animæ, quam Jus de servando secreto; nec obstat Juramentum, quia hoc non potest esse Vinculum iniquitatis; Quæ habent locum, quando Episcopus quærit à Parochis informationem circa qualitates, virtutes, & vitia Concionatorum, quos misit ad concionandum in eorum Ecclesiis; vel ab ipsis concionatoribus, requirit de qualitatibus, virtutibus, & vitiis Parochorum, ad tradita per Dianam p. 1. tract. 4. resol. 24., & p. 9. tract. 6. resol. 46.

26 Ex eodem fundamento factum est, quod in Sacro Concilio Trid. judicatum fuit, potuisse Ecclesiam irritare matrimonia, quæ celebrentur sine præsentia Parochi, & Testium; quia licet de Jure naturæ, matrimonia ex solo consensu contrahentium validè celebrentur, tamen quia, & animabus, & bono communi multa incommoda sequebantur, adjudicatum fuit, quod Jus naturæ respiciens bonum animæ, & bonum commune, prævaleret bono privatorum, & per hoc illud cadere debuisset, sicuti propter bonum commune potest Princeps tolerare jus quæsitum particularium subditorum; hoc autem jus naturæ non summitur secundum actus materiales communes cunctis animalibus, sed secundum actus formales, quatenus naturali lumine homini indito à Deo auctore naturæ, cognoscimus quid bonum, quid malum, quid fortius, quid minus, & exprimitur in psalmo 4., Quis ostendet nobis bona, signatum est super nos lumen vultus tui domine, idè Seneca lib. 2. de Ira c. 16., ait, animalibus pro ratione impetus, hominibus pro impetu ratio est, & Cicero lib. 5. offic. in principio scribit, Principium generi animantium omni, est à

natura tributum, sed inter hominem, & Belvam hoc interest, quod hæc tantum sensu movetur, homo autem, qui rationis est particeps, causas rerum videt.

27 Ac propterea D. Bonav. in 4. sent. dist. 21. artic. 2. q. 3., quærit utrum recipiens aliquid in secreto, teneatur revellare Superiori præcipienti, & re discussa, in fine respondit, teneri etiã si præstitisset Juramentum, de non revellando, quia Juramentum est nullum in præjudicium Veritatis, & obedientiæ, cujus dictum Angelus in V. testis in fine num. 33., intelligit procedere, quando Superior hoc requirit, ex aliquo bono fine, & respectu, & ut tamquam Pater provideat, quæ etiã refert Fagnan. in c. Tua nobis num. 44., & 45. de testamentis.

28 Secunda exceptio est, timor mali sibi subsequendi, si revellet Superiori veritatem, de qua interrogatur, & fundatur in eo principio, quod præcepta positiva superioris, non obligant cum gravi incommodo, ad notata per Bonacinam de obligat. denunciandi disp. 6. p. 1. §. 3. num. 2.

Verum, & eadem distinctione opus est, nam si non revellando non subsequatur sint gravia mala bono communi, & maximè spiritualia, exceptio excusabit; secus si gravia mala bono communi, & maximè spiritualia prudenter judicentur subsequutura; putà inquirat Episcopus de eligendis ad beneficium, vel ad munus concionandi, quorum vitia possunt notabiliter populo obesse, vel ex erroribus in doctrina, vel ex scandalis, oves sibi commissas timeatur inficiendas, certò non debet tacere, ob timorem sibi imminentis mali, alias tacendo graviter peccaret, juxta, ea quæ tradit, D. August. relatus in c. quisquis xi. q. 3. ibi, qui metu potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat, quia magis timet hominem, quàm Deum, & concordat tex. in l. si quis obrepserit ff. de falsis, cumque ratio dicat, quod ex ovibus malis minus eligat c. duo mala dist. 12., mala autem spiritualia, majora sint temporalibus, sequitur hæc non esse timenda, Matthei c. 16., Lezana summa p. 1. c. 27. num. 2. ad finem Vers. similiter.

29 Ita qui potest liberare innocentem ab iniquo damno, si taceat veritatem timore damni proprii, culpatur, nam debet cum liber.

libertate loqui c. Nolite timere xi. q. 3., *Sot. de just.*, & *Jur. lib. 5. q. 7. art. 1.*, *Navara in c. Inter verba xi. q. 3. Corolar. 63.*, *Covar. in reg. peccatum p. 2. §. 3. num. 2.*, & explicat *D. Gregor. relatus in c. quatuor modis xi. q. 3.*, ibi, quatuor modis pervertitur humanum iudicium, timore, dum metu potestatis alicujus veritatem loqui pertimescimus &c., & ad hoc faciunt allegata per *Bonaciam de obligatione denunciandi disp. 6. puncto 1. §. 3. num. 6.*, *Diana p. 1. tract. 4. ressol. 7.*

30 Tertia excusatio erit, quod nemo tenetur revellare alterius delicta, nisi præcesserit diffamatio, vel inditia; fecus si occulta, ad allegata per *Lezanam summa p. 1. cap. 4. num. 23.*, ex *Gajetano*, *Suarez.*, *Azor.* ibi.

Sed solutio facilis est, excusationem intrare, si ageretur ad penam infligendam; fecus si pro bono regimine, ut supra notatum est, *Botterus de Synodo p. 3. actione 9. num. 45. Vers.*, & *hec inquisitio, Lezana p. 1. c. 27. num. 2. Vers. Nisi.*

31 Excusatio quarta, quia revellans timeret detrahere proximo; Verum, & hæc corruit; primo, quia uni revellare defectus alterius, non est diffamare, quod importat apud multos jacturam famæ pati; & si dicas, quod magna jactura est, apud solum superiorem, propter ea, quæ ab eo consequi, vel deperdi possunt; responsio secunda est, quod bonum, vel damnum commune, vel Proximi innocentis, præponderat, & tunc detractio non dicitur formalis, sed tantum materialis, ad notata per *Sylvestrum Verbo Detrahtico num. 2.*, ubi quod tunc non est peccatum, sed actio bona, & ad allegata per *Dianam p. 3. tract. 5. ressol. 33.*, & *D. Thom. 2. 2. q. 58.*, ubi de accusatione pro bono communi.

32 Excusatio quinta, si utatur Verbis amphibologicis, quorum æquivocatio sistat in sola mentali restrictione; hodie certò nequeunt tueri, quia propositio dicens licere, ut hujusmodi amphibologiis, fuit dam-

nata, tamquam ac minimum scandalosa. 33 Unum moneo, quod Interrogati prudenter respondeant, idest quantum necesse est ad satisfaciendum Interroganti, & quæ ipsi audierint referant, tamquam certa, quæ dubia, tamquam dubia, quæ ipsi audierint, referant tamquam de auditu, & cum respectu ad qualitatem personæ à qua audierint, ne alias pro veritate calumniam inferant; Quod Monuit *Lezana summa p. 1. c. 27. sub. num. 2. ad finem*, & *sub. n. 10. ad finem.*

34 Et tandem, quæ dicta sunt, non habent locum in secretis Principis, aut Reipublicæ, quæ numquam debent violari, & si benè considerentur superius dicta, in istis non possunt habere locum, quia læderet bonum publicum.

35 Prudentialis opponebatur exceptio à quodam Parocho, qui per epistolam à Superiore interrogatus de habilitate, & qualitatibus moralibus cujusdam Concionatoris, respondit per Epistolam studiosè conscriptam, qua sub involucrio Verborum, tegebantur inhabilitas, & defectus eiusdem; & pro excusatione afferrebat, se praxi edoctum, litteras ad Principes, & Magnates missas, non sub lapide sepulcralis silentii perpetui, & secreti obtegi, sed non raro præca, aut pretio, sublato lapide ad lucem prodisse redivas, non expectato die Judicii, ex quo sub nomine Malignantis, & calumniantis scriptor maculabatur.

Verum hoc malum non esse timendum, ex quo solitum evenire, relatum forsitan ex circumstantiis dissimilibus, satis se prodebet, nam quando spontaneo scriptore Misse fuerunt litteræ, minori diligentia custodiuntur; immò ex industria in forum prodire permittuntur; ut si calumniantium malitiam deferant, detegatur; at quoties quis non spontè, sed requisitus referat subiecti qualitates, cum receptor sit certus de sine, & intentione scriptoris, diligentissime custodit Epistolam, & silentii claustris perpetuo contumulat secreto,

De Negligentia Vendentium, & Emptium.

SUMMARI A.

- 1 **E**mpcio, & Venditio habet duo substantialia, rem, & Pretium; Nomine rei, quandoque venit spes.
- 2 Aliud est vendere rem futuram, aliud spem rei expectatam.
- 3 Si vendorem, expectandum est non solum hoc anno, sed, & sequentibus; si verò spem, primo anno finitur.
- 4 Nomine pretii, non solum venit pecunia, sed & corpus, quod datur æstimatum, & attendita ejus æstimazione.
- 5 Venditor negligens est, si negligat consignare rem Venditam Emptori, loco, & tempore, quo fuerat conventum, unde tenetur ad damna, & interesse.
- 6 Vendi potest res aliena, & tunc venditor tenetur de evictione; idè potest contingere venditio absquequo dominium transferatur in Emptorem.
- 7 Quando venditor possit cogi præcisè ad rem tradendam, & quando causativè.
- 8 Si venditor potest rem tradere, cogi debet præcisè, si non possit, causativè, idest tenetur ad damna, & Interesse.
- 9 Venditor recepto pretio, si negligat rem consignare, tenetur ad fructus recompensativos; intellige si culpabiliter differat rem consignare.
- 10 Vendere, qui tenetur, potest cogi implere obligationem, alias iudex ex officio pro eo vendit.
- 11 Venditor potest cogi liberare rem venditam à pignorigibus, & hypothecis.
- 12 Tenetur Venditor manifestare Vitia occulta rei, quam Venditioni exponit, quando autem non manifestando, contractus sit nullus, aut diminuendum sit de pretio, cum distinctione ressolvitur.
- 13 Omissa manifestatione Vitii occulti, Venditor tenetur ad damna, quæ sequerentur.
- 14 Si Vitium tale sit, quo cognito, Emptor adhuc emisset, sed minori pretio, tunc Venditor tenetur restituere excessum pretii.
- 15 Si emptio sit conditionata, idest, si res non habet hoc vitium, tunc non verificata conditione contractus non sustinetur.
- 17 Vendens scienter rem vitiosam adhibito involucrio Verborum, non potest excedere pretium Justum rei, alias teneretur de excessu.
- 18 Quoties vitium patens est, & Emptor potest illud cognoscere, sed negligat investigare, Venditor liberatur ab onere.
- 19 Si venditor ignorabat Vitium, tenetur solum de excessu pretii sibi soluti; si verò noverat, & involucrio Verborum curavit occultare, tunc Venditor dicitur dolosè circumvenire Emptorem.
- 20 Praxis in Nundinis de protestatione, se vendere saccum ossium, & sic vole teneri de Vitiiis etiam occultis, potest sustineri, quatenus non excedat Justum pretium rei, considerato vitio.
- 21 Regula quod liceat contrahentibus se decipere infra dimidium, qualiter debeat intelligi, num. 22.
- 22 Toleratur talis deceptio in foro externo, ad evitanda graviora mala, seu incommoda.
- 23 Secus in foro conscientie.
- 24 Sciens vitium rei, & tamen tanti emens sponte, censetur donare excessum; secus si egestate, aut necessitate coactus emat.
- 25 Emens rem pretiosam vili pretio, eo quia vendens ignorat rei pretiositatem, non est tutus in conscientia; Unde vel tenetur supplere, usque ad Justum pretium, vel contractum rescindere.
- 26 Vendens cum pacto recuperare ad tempus, & ex hoc minori pretio, si negligat infra illud tempus recuperare, & res fiat irrecuperabilis, Vendens ex sua culpa, stat in damno.
- 27 Pactum recuperandi diminuit de pretio, Judicio prudentis considerata circumstantia longioris, vel brevioris temporis.
- 28 Res non consignata Emptori perit negligenti.
- 29 Emptore negligente pretium solvere Venditor potest alteri vendere.
- 30 Limita habita fide de pretio.
- 31 Sires vendatur, & Emptor non soluat pretium, an teneatur ad fructus recompensativos?
- 32 Plures Theologi existimant non teneri, nec licere eos recipere, sed esse usuram omnino Jure prohibitam.